Eeva Vartio

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle, kuuleminen 29.2.2024

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 8/2024 vp)

Sosiaali- ja terveysministeriön lisälausuma

Hallituksen esityksessä 8/2024 vp esitetään aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista. Hallituksen esityksessä ei esitetä muutoksia kuntien tai hyvinvointialueiden rahoitukseen koulutuksen järjestämisessä henkilöstölle tai muutoksia koulutus-, sosiaali- tai terveysalan koulutustarjontaan. Työnantajien työttömyysvakuutusmaksujen maksajina kunnat ja hyvinvointialueet osallistuvat aikuiskoulutustuen rahoittamiseen.

Aikuiskoulutustuen saamista ei ole rajattu tietylle toimialalle tai esimerkiksi työvoimapula-alalle. Hallituksen esityksessä on arvioitu, että aikuiskoulutustuen lakkauttamisella voi olla vaikutuksia henkilöstön osaamistason nostamisen edellytyksiin ja keinoihin erityisesti sellaisilla työnantajilla, jotka ovat henkilöstönsä jatko- ja täydennyskoulutuksen osalta nojanneet vahvasti aikuiskoulutustuella tuettuihin opintovapaisiin. Aikuiskoulutustuen saajia koskevien toimiala- ja sektoritarkasteluiden perusteella tämä koskee erityisesti kuntien kasvatuksen ja koulutuksen toimialoja sekä hyvinvointialueita, todetaan esityksessä.

Hallituksen esityksen kohdassa *2.1.3 Aikuiskoulutustuki ja koulutussiirtymät* on kuvattu aikuiskoulutustuella vuonna 2021 opiskelleiden koulutusalojen mukaisia alasiirtymiä. Terveys- ja hyvinvointialojen koulutusta opiskeli 3 826 aikuiskoulutustuen saajaa, joilla ei ollut taustalla terveys- ja hyvinvointialan tutkintoa. Vastaavasti 3 679 tuensaajaa, joilla taustalla oli terveys- ja hyvinvointialan tutkinto, opiskeli jotain muuta koulutusta. Näiden erotuksena muodostuu nettovirta 147 henkilöä. Tässä tarkastelussa korostuu terveys- ja hyvinvointialalla alan sisäinen opiskelu, sillä vuonna 2021 oli 5 253 sellaista aikuiskoulutustuen saajaa, joiden tausta- ja kohdetutkinto olivat molemmat terveys- ja hyvinvointialalta. Kasvatusalojen koulutusta opiskeli 987 aikuiskoulutustuen saajaa, joilla ei ollut taustalla kasvatusalan tutkintoa, ja vastaavasti 945 tuensaajaa, joilla oli taustalla kasvatusalan tutkinto, opiskeli jotain muuta koulutusta. Näiden erotuksena muodostuu nettovirta 42 henkilöä. Vuonna 2021 oli 645 sellaista aikuiskoulutustuen saajaa, joiden tausta- ja kohdetutkinto olivat molemmat kasvatusalalta.

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen tiedoista ilmenee, että vuonna 2021 terveys- ja hyvinvointialojen koulutussektorilla aloitti arviolta noin 46 200 opiskelijaa, opiskelijoita oli arviolta noin 125 000 ja tutkintoja suoritettiin arviolta noin 26 180 tutkintoa. Samana vuonna kasvatusalojen koulutussektorilla aloitti arviolta noin 3 760 opiskelijaa, opiskelijoita oli arviolta noin 17 560 ja tutkintoja suoritettiin arviolta noin 4 240 tutkintoa.

Esityksen valmistelussa ei ole ollut mahdollista arvioida, miltä osin työnantajat osallistuvat aikuiskoulutukseen osallistumisesta aiheutuviin kustannuksiin. Pelkästään aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta mahdollisesti aiheutuvia kustannuksia hyvinvointialueille ja kunnille henkilöstön kouluttautumisessa ei siten ole ollut mahdollista arvioida.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti sote- ja pelastusalan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi on käynnistetty Hyvän työn ohjelma, joka sisältää strategisessa tiekartassa 2022–2027 ehdotettuja toimenpiteitä. Ohjelman toteuttamiseen varataan yhdeksän miljoonan euron kertaluontoinen määräraha hallituskaudelle. Hallitusohjelman mukaan varmistetaan kansallisella tasolla riittävä tietopohja ja ennakointi henkilöstön tarpeesta ja koulutusmääristä tuleville vuosille.

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaan julkisten palveluiden osalta laadukkaiden sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä varhaiskasvatuksen saatavuus on jo vaarantunut. Myös opetusalaa uhkaa osaajapula.

Eeva Vartio

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle, kuuleminen 29.2.2024

Haaste osaajapulaan ei ole pelkästään koulutuspoliittinen kysymys, vaan laajempi eri politiikan lohkoja koskeva ongelma. Hallitus lisää jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon alalla sekä kasvatusaloille.

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaan sosiaali- ja terveysalan koulutuksen sisältöjä ja toteutusta kehitetään siten, että ne mahdollistavat tehtäväkenteen ja työnjaon kehittämisen ja vastaavat työelämän osaamistarpeisiin. Lisätään työssä tapahtuvaa oppimista, kuten yksilöllistä työvaltaista oppimista ja erikoistavaa koulutusta. Selvitetään mahdollisuuksia edistää osaamisperusteisuutta sosiaali- ja terveysalan AMK-koulutuksessa. Vähennetään päällekkäistä korkeakoulutusta ja sujuvoitetaan terveydenhoitaja-, ensihoitaja- ja kätilökoulutusta hyödyntämällä modulaarista koulutusrakennetta. Parannetaan mahdollisuuksia erikoistumiskoulutukseen ja osaamisen kehittämiseen.

Osana Hyvän työn ohjelmaa on annettu sosiaali- ja terveysministeriön asetus (57/2024) sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön täydennyskoulutuksesta. Asetus tulee voimaan 1.4. 2024. Asetuksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön tulee voida osallistua riittävästi ammattitaitoa ja osaamista ylläpitävään ja kehittävään oman alan täydennyskoulutukseen. Asetuksen mukaan hyvinvointialueen on huolehdittava siitä, että täydennyskoulutuksen määrä on riittävä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön osaamistarpeiden, täydennyskoulutukselle asetettujen tavoitteiden sekä täydennyskoulutuksen laadun edellytysten varmistamiseksi.

Tiede- ja kulttuuriministeri Sari Multala on 29.2.2024 päättänyt rahoituksesta aloituspaikkojen lisäämiseksi 15 ammattikorkeakoulussa ja seitsemässä yliopistossa. Koulutusta lisätään yhteensä lähes 41 miljoonan euron lisärahoituksella. Ammattikorkeakouluissa uudet aloituspaikat kohdennetaan sairaanhoitajien, bioanalyytikoiden ja röntgenhoitajien koulutusmäärien lisäämiseen. Yliopistoissa aloituspaikkoja lisätään varhaiskasvatuksen opettajien koulutukseen. Rahoitus uusiin aloituspaikkoihin myönnetään aloille ja alueille, joilla on vakava pula osaavasta työvoimasta. Rahoitus kohdistuu vuosina 2024–2026 alkaviin koulutuksiin. Monimuotokoulutus laajentuu varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksessa ja se antaa alalla jo oleville osaajille mahdollisuuden kouluttautua varhaiskasvatuksen opettajaksi joustavammin ja nopeammin työn ohessa. Varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksessa on jo nyt käytössä työn ohessa toteutettavia monimuotokoulutuksia, joilla alalla jo olevia esimerkiksi sosionomeja ja lastenhoitajia koulutetaan varhaiskasvatuksen opettajiksi.

Työllisyyden ja elinkeinojen kehittämisen palvelut siirtyvät kuntien vastuulle vuoden 2025 alusta. Muutos vahvistaa paikallishallinnon roolia edistettäessä työntekijöiden nopeaa työllistymistä ja yritysten kykyä luoda työpaikkoja. Kun työllisyyspalvelut, kunnan koulutuspalvelut sekä elinkeinopalvelut ovat saman järjestäjän vastuulla, palvelut voivat tukea nopeamman työllistymisen tavoitetta. Kunnilla arvioidaan olevan hyvät lähtökohdat tarjota asiakkaille kohdennettuja ja paikallisten työmarkkinoiden tarpeisiin sopivia palveluja.

Aikuiskoulutustuen saajien taustatiedot eri tilastolähteissä

Yhteiskunnallisesti merkityksellinen kysymys on, missä määrin uusia henkilöitä kouluttautuu aikuiskoulutustuella työvoimapula-alalle, esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalle, alan ulkopuolelta. Hallituksen esityksen luvut eroavat sosiaali- ja terveysalan osalta Työllisyysrahaston tilastotiedoista[1].[2]

Hallituksen esityksen luvut koulutussiirtymistä perustuvat taustatutkintoon. Hallituksen esityksessä koulutussiirtymien päättelyssä on käytetty koulutustietoa sekä taustatiedon että kohdetiedon osalta. Hallituksen

[1] Työllisyysrahasto: Tilastotietoa aikuiskoulutustuesta, 14.8.2023.
[2] Työllisyysrahaston tilastotiedoissa (Työllisyysrahasto 2023) toiselta alalta sosiaali- ja terveysalalle vaihtaneiden lukumäärä vuonna 2022 oli 6364 henkilöä. Hallituksen esityksessä terveys- ja hyvinvointialalle muualta kouluttautuneiden määrä oli 3826 henkilöä vuonna 2021. Työllisyysrahaston tilastossa sosiaali- ja terveysalalla jatkokouluttautuneiden lukumäärä oli vastaavasti 3572. Hallituksen esityksessä terveys- ja hyvinvointialan sisäinen koulutusmäärä oli 5253.

Eeva Vartio

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle, kuuleminen 29.2.2024

esityksen tilastossa esimerkiksi lähihoitaja, joka kouluttautuu sairaanhoitajaksi, tilastoituu terveys- ja hyvinvointialan sisäisenä koulutuksena.

Työllisyysrahaston tiedot henkilön taustasta perustuvat työnantajan toimialaan. Työnantajalla on yksi toimiala. Työllisyysrahaston tilastoissa henkilön tausta on sosiaali- ja terveysalalla, jos hänen työnantajansa toimiala on ”Terveys- ja sosiaalipalvelut”. Samalla on syytä huomioida, että usealla toimialalla toimivien kuntatyönantajien työntekijät luokitellaan toimialaan ”Julkinen yleishallinto”. Tässä päättelyssä sairaanhoitajaksi opiskeleva lähihoitaja, joka työskentelee Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimessa, tilastoituu sosiaali- ja terveysalan ulkopuolelta sosiaali- ja terveysalalle kouluttautuvaksi.

Useilla toimialoilla toimivien kuntatyönantajien työntekijöiden luokittelu toimialalle ”Julkinen yleishallinto” on todennäköisesti merkittävä syy, miksi hallituksen esityksen ja Työllisyysrahaston luvut eroavat toisistaan.